

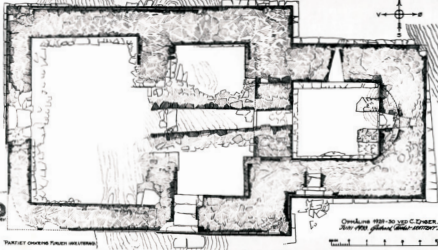

Kapitelberget kirke- ruin på Bratsberg ved Skien

Foto: ©Riksantikvaren.

KIRKERUINEN PÅ KAPITELBERGET, SKIEN. PLAN FOR KONSERVERINGEN 1929-32.

Plan av Kapitelberget kirke
oppmålt av Cato Enger i 1929-
30 og nedtegnet av Gerhard
Fischer.

Fotografiene er tatt med 70
års mellomrom. Foto: G.Fischer
og H.Christiansen ©Riksantikvaren

Vi kjenner til 16 kirker i Telemark som ble oppført på 1100- og 1200-tallet. Av disse har kapellet på Kapitelberget ved Skien uten tvil vært den mest spesielle. Med den meget uvanlige krypten under koret, og tårnet over østre halvdel av skipet, er den i en særstilling blant kirkebygninger innenfor norsk middelaldertradisjon.

Historikk

Kapellet på Kapitelberget ligger på storgården Bratsberg, der lendmennene Dag Eilivsson og Gregorius Dagsson hadde sitt hjem. Dagsætten kontrollerte Grenlandsområdet fra slutten av 1000-tallet og fram til Gregorius Dagssons død i 1161. Kapellet er oppført som privatkapell for gården i første halvdel av 1100-tallet, og er viet til St. Mikael. Navnet Kapitelberget forteller at kirken har hatt flere prester som har bodd i ett fellesskap.

Kapellet ligger på en knaus med utsikt i alle retninger og er med vilje plassert i en skråning for å få plass til krypten under koret. Krypten er tolket som et gravkammer for ætten på Bratsberg. Bare tre andre slike krypter er kjent i Norge fra samme periode. De befinner seg i Stavanger domkirke, Munkeliv klosterkirke og kirkeruinen i Søndre gate 4 i Trondheim.

Det er usikkert når kirken på Kapitelberget gikk ut av bruk, men i 1576 omtaler Peder Claussøn Friis den som en ruin. I følge en avisartikkel i Varden 19.mai 1930, ble hele steinmuren i Høyers hotells hage bygd opp med stein fra Kapitelberget.

Tidligere undersøkelser

Etter at kirken gikk ut av bruk, ble den etter hvert skjult under grus og torv. Ruinen ble gjenoppdaget i 1783, men den ble først utgravd i 1901. Etter utgravingen ble ruinen stående og forfalle fram til 1928, da Gerhard Fischer tok til med restaurering og konservering. Dette arbeidet ble fullført i 1933.

Siden er murene utbedret flere ganger, bl.a. i 1952, 1968 og 1982-84. Det meste av dette arbeidet ble utført med sementholdig mørtel som etter hvert har gjort skade på murverket. I 1999 ble det satt i gang arbeid med å erstatte de dårligste sementfugene. Murene ble punktvis spekket med kalkmørtel. Allerede i 2000 begynte den nye kalkmørtelen i fugene å smuldre og falle ut.

Konservering og skjøtsel

Årsaken til at konserveringen fra 1999 mislyktes, viste seg å være at murene inneholdt store mengder innestengt fukt. Dette skjedde fordi størstedelen av fugene fortsatt var fylt med sement. Sementfuger fungerer som propper i murkonstruksjonen som stenger fukt inne og forsinker uttørkingen. Den nye kalkmørtelen fikk ikke tid til å karbonatisere (herde) før frosten kom, og gikk derfor i oppløsning.

I 2001 ble det besluttet at all sement i alle fuger skulle fjernes og erstattes med forsterket kalkmørtel. Konserveringsarbeidet gjøres som et samarbeidsprosjekt mellom Riksantikvaren og Skien kommune, som eier ruinen.

I 2003 ble det satt opp et midlertidig takoverbygg, og alle fugene ble renset. I 2004 og 2005 ble fugene i murflatene spekket med kalkmørtel. I 2006 skal murkronene dekket med en spesiell type leire og torv som skal hindre at vann trenger inn i murverket. Videre skal det legges ny drenerende grus i bunn av krypten for å hindre vannoppsamling. Konserveringen av ruinen på Kapitelberget er planlagt avsluttet sommeren 2006.

Skjøtelsplan for ruinen skal utarbeides for å sikre regelmessig vegetasjonspleie, vedlikehold og kontroll av ruinens tilstand i framtida.